

JALKAVÄENKIVÄÄRI M/1891

SI Sihvola

Huomasin juuri, että vaikka m/91 -kivääri on perusaseita suomalaisilla keräilijöillä, niin asetiedoissa on jonkinlaisia aukkoja. Koska etenkin Suomen armeijan kivääriaseistus on perustunut valtaosalta ns. kolmenlinjan kivääriin, niin nyt sitten perehdytään vähän tämän asemallin syntyyn. En puutu erikoisempiin alamalleihin, kuten kasakka- tai rakuuna-kivääreihin kuin myöskään kotimaisiin variaatioihin, vaan käsittelen aiheessa lyhyesti m/91:n historiaa.

Venäjällä tultiin siihen tulokseen 1880-luvulla, että Berdan -kiväärin aika on auttamattomasti ohi. Muualla oli kehitetty jo nykyaikainen sotilaspatruuna ja sille makasiinikivääri. Berdan kun oli kertalaukausase ja turhan vanhanaikainen kaliiperiltaan 10,67 mm. Asesuunnittelijoita kilpailutettiin ja 1889 oli kaksi vaihtoehtoa jäljellä. Belgialaisen Leon Nagantin ja venäläisen Sergei Mosinin suunnitelmien pohjalta valmistettiin koeaseet. Lopulta päädyttiin Mosinin versioon, jossa käytettiin paljon hyödyksi Nagantin ideoita, esim. lukon ja syöttökotelon suhteen. Huhtikuussa 1891 keisari Aleksanteri III hyväksyi asemallin nimellä Venäläinen kolmen linjan kivääri vuosimallia 1891. Kolme linjaa eli 7,62 mm.

Asemallista puuttui alkuun piipun yläpuolinen kädensuoja ja 1893 se lisättiin aseisiin ja vähän tämän jälkeen luovuttiin liipaisinkaaren takana olevasta sormituesta.

Asetta alettiin heti valmistamaan kolmella tehtaalla: Tulassa, Isehvskissä ja Siestarjoella. Alun tuotantovaikeuksien takia aseita tilattiin Ranskasta Chaterllerault tehtailta 500 000 kappaletta vuosina 1893-1895. Ranskassa valmistetuissa aseissa on pähkinäpuusta tehdyt puuosat, kun venäläisten tekemissä kivääreissä on vaaleat koivupuuiset tukit. Aseisiin kuului hihna ja 50 cm mittainen rotanhäntäpistin, joissa ei ollut tuppea aluksi ollenkaan. Pistimet kuuluivat olla aina aseessa kiinni. Alun kaksiosaisesta

puhdistuspuikosta luovuttiin 1896, jolloin se korvattiin 73 cm pituisella puhdistuspuikolla.

Vuoteen 1903 mennessä oli valmistunut venäläisten asetehtailta lähes 3 000 000 kappaletta kivääriä M1891 lisänä tietysti Ranskasta hankitut hieman reilut 500 000 kivääriä. 1908 aseiden hihnakiinnitys muuttui meille tutummaksi, jolloin syöttökotelossa ja etusiderenkaassa olevasta hihnalenkistä luovuttiin ja aseisiin tuli tukkeihin läpiviennit.

Asekehitys kulki eteenpäin ja 1909 tuli aseisiin metallinen vastinpultti lisäämään puuosien kestävyttä. Myös joihinkin vanhempiin aseisiin lisättiin vastinpultti. Vuonna 1910 muutettiin tähtäimiä uuden 1908 käyttöön vahvistetun modernimman teräväkärkisen patruunan myötä, koska uusi patruuna oli tehokkaampi, niin myös lentorata oli laakeampi sen luodilla. Myös tähtäinasteikko muuttui 2700 arsinasta 3200 arsinan. Arsina on vanha venäläinen pituusmitta, joka tarkoittaa askelta (0,711 m). Vanhoihin aseisiin vaihdettiin uudempaa tähtäintä sitä mukaa kun tähtäimiä saatiin tehtailta joukko-osastoihin.

Vuonna 1914 syttyi 1. maailmansota. Venäjä asetti joukkonsa liikekannalle painostaakseen Itävalta-Unkaria, jolloin Saksa julisti Venäjälle sodan 1. elokuuta 1914. Asevarustelu sai näin uutta vauhtia. Kivääriä M1891 oli venäläisillä tuolloin 4,3 milj. kappaletta, mutta sodan alun kovat asetappiot aiheuttivat suuren asevajeen, jota täydentämään oman tuotannon lisäksi tilattiin Yhdysvalloista kivääreitä M1891. Remington toimitti 840 307 ja Westinghouse 769 520 kappaletta M1891 -kivääriä sodan aikana venäläisille. Myös näissä aseissa tukki oli pähkinäpuuta. Maailmansodan aikana venäläisten valmistamien aseiden laatu heikkeni huomattavasti, koska määrä sai korvata laadun. Aseita valmistettiin vielä vallankumouksen jälkeenkin, mutta pienenevässä määrin ja tuotanto loppuikin vuoteen 1924, jonka jälkeen tuotanto painottui lyhyempään rakuunamalliin. Aseena kivääri M1891 säilyi Venäjällä palveluksessa aina 2. maailmansodan loppuun asti.

Vanhanmallinen hihnan kiinnitys ja sormituki

Suomalaiset saivat Talvisodassa aseita vähäisesti sotasaaliina, koska puna-armeijassa taistelevilla joukoilla oli käytössä pääsääntöisesti modernimmat versiot, kuten M91/30. Jatkosodassa aseita tuli sotasaaliina enemmän, mutta vähäisesti kuitenkin, koska M/91 -kiväärit oli puna-armeijassa jaettu selustan reservijoukoille.

Kuvassa näette piipunsuuhun Saksassa asennetun holkin, johon saksalainen pistin kiinnitettiin.

Suomessa valmistettiin jo 30-luvulla aseisiin varaosia, kuten perärautoja, piippuja, syöttökoteloita, jyviä ja yllensä kuluvia osia, kuten ulosvetäjiä, ruuveja ja jousia. Jatkosodan aikana aseisiin valmistettiin varikoissa tukkeja ja tehtiin muitakin parannuksia, mutta sitten aseiden malliksi jo tuli m/91 kotimainen.

Talvisodan jälkeen varikoissa oli hieinan yli 200 000 kappaletta m/91 -kivääriä. Jalkaväen kivääri m/91 armeijamme peruskiväärinä oli vakuuttava, kun vuonna 1943 m/91 -kivääri edusti 49 % koko armeijan kiväärikannasta eli käytännössä puolet kivääreistämme oli m/91 -mallia vaikka sota oli kuluttanut tuolloin asekantaa anka-

taistelukunnossa.

Käyttö Suomessa

Jalkaväen kivääri m/91 oli Suomessa käytössä jo autonomian aikana suomalaisella sotaväellä. Vuonna 1918 sisällissodassamme ase oli molempien osapuolien käytössä. Valkoiset saivat aseita haltuun riisumalla venäläisiä joukkoja aseista ja myöhemmin keuhällä 1918 ostamalla saksasta yli 80 000 kivääriä m/91. Saksasta ostetuissa kivääreissä oli paljon alkuperäisiä vanhempia m/91 kivääreitä, joissa oli suora tähtäintanko ja vanhat hihnan kiinnitykset. Useissa Saksasta saaduissa kivääreissä oli holkki piipunsuussa, jota saksalaiset olivat asentaneet saadakseen kiinnitettyä aseisiin oman puukkopistimensä. Tunnettiin paremmin nimellä Ersatz-pistin (tunnetaan Suomessa hätäapupistin -nimellä).

Vuonna 1919 varikoissamme oli reilut 210 000 kivääriä m/91. Kivääristä oli tullut pääase armeijassamme, joten luonnollista oli, että m/91 kivääreitä hankittiin lisää seuraavina vuosikymmeninä. Mm. Italiasta 39 900 kpl vuonna 1926, Albaniasta 13 000 kpl vuonna 1928, Ranskasta 2 200 kpl vuonna 1928, Transbaltic OY:ltä vuosina 1929-1932 30 500 kpl, Unkarista ja Puolasta 7500 kpl vuonna 1936, Tshekkoslovakiasta 10 900 kpl vuonna 1936, Jugoslaviasta 56 500 kpl vuonna 1939. Näin ollen ennen sotia saatiin maahan kohtuullisen paljon kivääreitä m/91. Maahan saaduista ja jo maassa olleista aseista ennen sotia oli monet aseet hyvin huonokuntoisia, joten asevarikot kunnostivat aseita 30-luvun lopulla tehostetusti satojen aseiden päivävauhtia. Varikoissa korjauksien yhteydessä lyötiin aseisiin takatähtäimien oikealle puolen metriasteikko, ja aseisiin lisättiin tähtäimiin 200 m:n tasa viilaamalla yksi porras tähtäimen alle.

Takatähtäimen venäläiset merkinnät

Vanha etusiderengas

Chatterlerault, Ishevski 1894 ja Westinghouse

Remington, Siestarjoki ja Tula